

Marjon Baas

Mei 2024

Mario

Dit is In Context, de podcast waarin we dieper ingaan op onderzoek naar onderwijs. Ik ben Mario de Jonge, onderwijsonderzoeker bij het ICLON aan de Universiteit Leiden. Ik zit hier vandaag met doctor Marjon Baas. Je mag doctor zeggen, want je bent onlangs gepromoveerd. Je bent onderwijskundig adviseur bij Hogeschool Saxion. En als postdoc, als onderzoeker ben je nog verbonden aan het ICLON. En je bent onlangs gepromoveerd op een proefschrift getiteld *Open to all, not known to all: sustaining practice with open educational resources in higher education*. Dus jouw onderzoek richt zich vooral op het gebruik van open leermaterialen. En dan in het hoger onderwijs, als ik dat goed zeg.

Marjon

Ja, dat klopt.

Mario

En dan misschien een beetje een open deur, maar om even te beginnen. De meeste mensen zullen wel weten wat open leermaterialen zijn. Of zich daar een voorstelling van kunnen maken. Maar zodat we echt weten, dat we precies weten waar we over praten. Wat zijn open educational resources? Welke eigenschappen hebben deze materialen?

Marjon

Ja, een beetje zoals de titel van mijn proefschrift: open to all. Dus leermaterialen die met een open licentie worden gedeeld. Waardoor ze toegankelijk zijn voor iedereen die dat wil. Dat wil zeggen dat je dus niet hoeft te betalen om het materiaal te bezitten bijvoorbeeld. Maar ook dat je het materiaal mag gebruiken zoals je het wil gebruiken. Dus je zou het zelf bijvoorbeeld in je lessen kunnen gebruiken. Maar je mag het ook online of op een website of in een leeromgeving plaatsen. En daar zitten dan geen beperkingen aan. Verder mag je het materiaal bewerken en het passend maken bij je eigen context. En ja, het materiaal wordt eigenlijk vaak gedeeld met een open licentie.

En de meest gebruikte open licentie is een Creative Commons. Wordt ook buiten de onderwijssector gebruikt. Dus het is breder dan alleen onderwijs. Maar daardoor kun je als gebruiker zien wat je mag met het materiaal en hoe je het mag gebruiken.

Mario

Ja, en je zegt die Creative Commons-licentie die wordt buiten onderwijs ook gebruikt. Wordt het al veel gebruikt in het onderwijs? Is er al veel te vinden online of op andere plekken?

Marjon

Ja. Ja, er zijn zeker veel materialen, ook voor alle niveaus eigenlijk van het onderwijs. Binnen het voortgezet onderwijs bijvoorbeeld, heb je VO-Content bijvoorbeeld, waar veel open leermaterialen op staan. Ook Wikiwijs staan veel materialen op. Voor het hoger onderwijs heb je bijvoorbeeld Edusources waar veel materialen te vinden zijn. En daarbuiten heb je natuurlijk ook allerlei andere meer internationale platformen, waar materialen te vinden zijn of publicaties die met een open licentie gedeeld worden.

Mario

En wat zijn nou de voordelen voor docenten of voor studenten dat die materialen er zijn?

Marjon

Ja, als we kijken vanuit studentperspectief, is gewoon één van de grote voordelen dat ze toegang hebben tot het materiaal zonder dat ze iets per se hoeven aan te schaffen. Wat je bijvoorbeeld in Noord-Amerika heel erg veel ziet zijn zero-cost degrees, dus waarbij bijvoorbeeld studenten een opleiding kunnen volgen zonder extra kosten voor alle leermaterialen die ze nodig hebben.

Mario

Dus het hele programma is dan gewoon helemaal open?

Marjon

Ja, dus alle studiematerialen die ze nodig hebben bestaan volledig uit open leermaterialen, waardoor de student dus geen extra kosten hoeft te maken tijdens zijn studie. Ja, en dat is eigenlijk gewoon om die kansenongelijkheid tegen te gaan. Voornamelijk in Noord-Amerika zie je heel erg die ontwikkeling. Nou ja, binnen Nederland komt daar ook steeds meer aandacht voor, maar is het ook wel meer vaak gericht op het bijvoorbeeld kwaliteitverhoging of innovatie in het onderwijs. Zoals we weten wordt steeds meer online of blended onderwijs aangeboden. Ja, dat betekent wel dat je die materialen nodig hebt, maar het ontwikkelen van die materialen, als iedere instelling dat zelf gaat doen, ja, dat kost heel veel tijd, maar ook heel veel expertise die je nodig hebt. Ja, wat je nu heel veel ziet bijvoorbeeld is dat instellingen daarin samenwerken om materialen te ontwikkelen, want zeker online blended materialen, dat kost niet alleen tijd om te ontwikkelen, maar ook geld om te ontwikkelen.

Mario

Ja, dus aan de ene kant inclusiviteit van het onderwijs, zeg ik dat goed he?

Marjon

Ja, zeker.

Mario

Toegankelijkheid. En voor docenten is het dan dat je bijvoorbeeld de werklust misschien kan delen als je dit soort materialen ontwikkelt. Tenminste, als je daarvoor samenwerkt.

Marjon

Ja, zeker bij het ontwikkelen van nieuw onderwijs. Een van de dingen die bijvoorbeeld heel erg naar voren kwam in mijn onderzoek was dat het heel lastig is om open leermaterialen te integreren in het bestaande lopende onderwijs, omdat dat vergt dat je je onderwijs weer gaat aanpassen of anders gaat inrichten. Terwijl ja, in de waan van de dag speelt er natuurlijk van alles. Maar juist bij het ontwikkelen van nieuw onderwijs, ja, wordt alweer opnieuw nagedacht over wat voor onderwijs zouden we willen maken. Hoe gaan we dat maken? Hoe gaan we dat aanbieden? Ja, dat zijn wel de momenten waarop blijkt dat dat de voorkeur heeft om op die momenten te kijken naar welke waarde kunnen open leermaterialen voor ons dan hebben.

Mario

Nou, je maait een beetje het gras van mijn voeten weg, maar mijn volgende vraag ging precies hierover. Want het verbaasde mij wel. Want ik heb zelf als docent ook altijd dankbaar gebruik gemaakt van alle materialen die er online waren. Met het idee ook van: het bespaart me heel veel tijd. Dat ik niet iets nieuws hoeft te ontwikkelen. Maar wat ik eigenlijk zag he, je had één zo'n studie in je proefschrift waarbij docenten dan zelfs ondersteund werden door iemand vanuit de bibliotheek, een medewerker, die eigenlijk al een voorselectie maakte van verschillende materialen die interessant zouden kunnen zijn. Dus eigenlijk wordt een hoop werk je eigenlijk al uit handen genomen dan. En dan nog, ook al vonden docenten de materialen van redelijk goede kwaliteit, vond weinig van dat materiaal een weg in het bestaande onderwijs. En ik vroeg me echt af van, hoe komt dat dan?

Marjon

Ja nee, zeker. Ik denk wel dat één van de dingen die meespeelt is dat in die studie, hebben we specifiek gekeken naar wat grotere open leermaterialen. Dus denk aan een open tekstboek. Dus een studieboek die geheel open beschikbaar is. Of een volledige online cursus over een bepaald onderwerp die studenten bijvoorbeeld zelfstandig kunnen doorlopen. Dus het waren echt wel wat grotere eenheden van open leermaterialen. En dat vergt dan, als je dat wil inbedden in je echte curriculum, dus iets meer aanpassing misschien ten opzichte van wat je op dit moment al hebt staan qua onderwijs. Dus ja, het kan zijn dat het juist voor die kleinere open leermaterialen, dus bijvoorbeeld een video of kleiner zelfstudiemateriaal bijvoorbeeld, dat het wel makkelijker als aanvullend materiaal gebruikt kan worden. En dat zag je ook wel terug, dat sommige materialen wel bijvoorbeeld als aanbevolen leermaterialen of als er deficiënties weggewerkt moesten worden, dat dan werd verwezen naar bepaalde leermaterialen. Maar als je het echt hebt over grotere wijzigingen in je curriculum van je vak, of misschien wel van een leerjaar bijvoorbeeld, dan komt er meer bij kijken. En dan is het dus inderdaad heel lastig, omdat tijdens het moment dat je lesgeeft, of dat een bestaand vak eigenlijk niet per se gewijzigd hoeft te worden, maar dat je dat toch wil doen, dat dat iets meer barrières opwerpt voor een docent om dat dan te gaan doen.

Mario

Ja, daar kan ik me wel iets bij voorstellen. Wat ik ook een beetje uit jouw verhaal haal, ik weet niet of dat klopt, maar dat het materiaal dat er dan is, dat dat vaak gewoon grote

stukken zijn en dat het misschien lastiger is om te integreren. Dat als je het modulair zou delen, dat dat misschien... Of ben ik dan het te simpel...

Marjon

Nou, wat vooral bijvoorbeeld ook wel zichtbaar werd, is dat juist in het denken van een docent bij het ontwikkelen of het hergebruiken van materiaal ook nog een bewustwording moet komen als het gaat om open leermaterialen, hoef je niet *as is* te gebruiken. Dus je hoeft het niet te gebruiken zoals het wordt aangeboden. Nee, je mag juist het aanpassen. Je mag zeggen, ik gebruik alleen dit, of ik gebruik alleen dat, of dit is wel goed, maar ik moet mijn eigen contexten gaan invoegen. En wat we wel zagen in die gesprekken. Want de docenten gingen onderling in gesprek met elkaar over die open leermaterialen. Er kwam ook wel naar voren dat dat bewustzijn er nog niet zodanig was, omdat men natuurlijk gewend is om met meer commerciële materialen te werken bijvoorbeeld. En die gebruik je gewoon zoals ze worden aangeboden en daar bouw je je les omheen. Of dat integreer je in je onderwijs. En ja, met open leermaterialen, ook al zijn ze in grote eenheden, je kunt zelf kijken wat gebruik ik wel, wat gebruik ik niet.

Mario

Dat vergt een andere mindset.

Marjon

Ja, dat vergt een andere mindset om naar de materialen te kijken terwijl je beoordeelt of het past in jouw onderwijs. Laat ik het zo zeggen.

Mario

Ja, dat is heel duidelijk. Jouw onderzoek gaat vooral eigenlijk over de docent die als soort consument, afnemer van open onderwijsmaterialen bezig is met het integreren. Maar ik denk ook van, wat zijn nou precies de redenen voor een individuele docent om zijn onderwijsmaterialen te delen als open onderwijsmaterialen. Want die moeten er ook zijn, want anders zou je er misschien niet aan beginnen.

Marjon

Een van de redenen om bijvoorbeeld te delen is, het onderwijs wordt volledig gefinancierd door publieke middelen. Dus is het ook belangrijk om te zorgen dat het ook publiekelijk eigenlijk beschikbaar is. Dat het niet alleen is voor die studenten die binnen jouw onderwijsinstelling zich hebben ingeschreven. Maar dat je ook de kennis publiek beschikbaar maakt. Dus dat het voor een bredere doelgroep te benaderen is.

Mario

Daar hadden we eigenlijk nog nooit over nagedacht. Maar eigenlijk zeg je dan van, het is eigenlijk raar om het niet te delen.

Marjon

Ja, zeker. Ja. En uiteindelijk kun je natuurlijk keuzes maken als instelling van, wat deel je wel

en wat deel je niet. Ik snap, als we alles gaan delen, dan weet je ook niet meer waar je het moet zoeken, bij wijze van. Maar wel dat je daar keuzes in maakt. En zeker dat je het sowieso deelt met je studenten binnen je instelling of studenten in Nederland. Maar je kan het ook breder delen. En daarnaast, wat we ook wel vaak horen en wat ook wel terugkwam in het onderzoek met de gesprekken met de docenten, is dat docenten het ook heel leuk vinden om een bredere impact te maken dan alleen de studenten in hun eigen klas. Maar dat ze ook echt reacties krijgen van andere docenten of andere studenten van andere instellingen, die met dat materiaal aan de slag gaan.

Mario

Ja, want dan heb je het over herkennen en waarderen. Dat is iets wat natuurlijk in veel van die onderzoeksagenda's terugkomt. En ik denk ook dat het belangrijk is. Op het gebied van onderzoek gebeurt dat natuurlijk heel erg. Want dan kun je zien van, hé, ik heb een impact met mijn onderzoek. Want ik word zo vaak geciteerd bijvoorbeeld. Maar met onderwijsmaterialen is dat natuurlijk lastiger als je die deelt. Je kunt feedback krijgen van docenten, wat je nu net aangeeft. Zijn er manieren daarvoor om ook die impact op een of andere manier zichtbaar te maken? Want ik kan me voorstellen dat het ook een incentive kan zijn voor docenten om hun onderwijsmaterialen meer te gaan delen.

Marjon

Ja, dat is een goede vraag. Wat nu veel speelt zijn de vakcommunities. Zeker binnen het hoger onderwijs. Ja, waarin je eigenlijk als docent vanuit je eigen expertise je vakinhoudelijke kennis deelt, binnen je materialen, maar ook binnen je praktijken. Dus dan ontstaat eigenlijk het niveau van puur en alleen dat we het hebben over open leermaterialen. Maar het gaat er ook om: hoe kun je open integreren in je onderwijs. Dus als je het hebt over erkennen en waarderen, is het denk ik juist belangrijk dat we het niet alleen houden bij het delen van materialen, bij wijze van, en hoe wordt dat dan gebruikt. Maar ook in welke mate komt de openheid terug in het onderwijs algemeen. Kijk, open leermaterialen is inderdaad nauw verbonden met open science, open education, open science. En daarin valt ook bijvoorbeeld dat je openheid meer integreert bijvoorbeeld in je onderwijs. Want de maatschappelijke vraagstukken van vandaag de dag... Daar ontkom je eigenlijk niet meer aan dat je de kennis open gaat delen om samen te werken aan deze vraagstukken. En studenten moeten dat dus eigenlijk ook leren tijdens hun studie. Je lost de problemen van de toekomst niet meer op vanuit je eigen discipline. Maar ook niet meer vanuit je eigen schoolperspectief of misschien met het werkveld erbij. Dus je moet wel voortbouwen op de kennis die er al is. En wat je dus nu ook heel erg ziet is, het wordt open pedagogy genoemd. Dat in het onderwijs steeds meer wordt geïntegreerd dat ook studenten leren dat je kennis open kan delen, materialen open kan delen. Maar dat je dus ook gebruik kan maken van wat er al beschikbaar is. En dat het minder wordt van: schrijf een paper, de docent beoordeelt het en het belandt ergens in de prullenbak. En het voegt eigenlijk niks toe aan maatschappelijke waarden. En ik denk dat je die tendens ook heel erg ziet in het hoger onderwijs. We gaan steeds meer richting maatschappelijke waarden creëren voor de maatschappij en voor het werkveld. En dat is ook een stukje van openheid wat steeds meer een rol kan gaan krijgen, en wat dus ook terug kan komen in dat erkennen en waarderen.

Mario

Ja, we zijn een beetje aan het einde van het gesprek aan het komen. En ik wilde eigenlijk ook vooruit gaan blikken. Je hebt het al een beetje gedaan wat betreft de studentenproducten. Maar wat ik nog wilde vragen. Je hebt dat proefschrift heb achter de rug. En je bent nu nog als postdoc onderzoek aan het doen. Ook weer op het gebied van open onderwijsmaterialen. Dus ik vroeg me af van misschien kun je kort iets zeggen over het project wat je wat je nu aan het doen bent. Hoe het aansluit op wat je voor je proefschrift hebt gedaan.

Marjon

Ja, zeker. Wat we in het postdocproject doen is eigenlijk: waar ik in mijn proefschrift heel erg focus heb gehad op het hoger onderwijs, zijn we in het postdocproject op dit moment ons aan het richten op het voortgezet onderwijs. Want daar is eigenlijk nog heel erg weinig over bekend. Ook internationaal gezien zien we heel erg dat de focus is op open leermaterialen in het hoger onderwijs, want daar hebben op zich docenten veel vrijheid. Dus is het ook, tussen quotes, makkelijker om het te integreren in je onderwijs. In het voortgezet onderwijs speelt natuurlijk gewoon mee dat er methodes zijn, dat er eindexamens zijn waarop voorbereid moet worden en dergelijke. Dus we zijn op dit moment bezig om enerzijds een literatuurstudie uit te voeren om te kijken van wat is. al bekend op dit thema, internationaal en nationaal gezien. En we gaan in gesprek met docenten binnen het voortgezet onderwijs en de vragenlijst om te kijken van ja, wat zijn eigenlijk beweegredenen om wel of geen open leermaterialen te gebruiken en ja, welke onderzoeksvragen komen daar nog uit voort om vanuit de landelijke ontwikkelingen die spelen een toekomstagenda te creëren.

Mario

Ja. Dat is een heel mooi einde van deze podcast denk ik ook. Een toekomstagenda die ook weer openbaar wordt gesteld neem ik aan.

Marjon

Zeker, altijd.

Mario

Dan wil ik jou hartelijk bedanken voor jouw medewerking aan deze podcast. Ik hoop dat je het leuk vond. Ik vond het een erg leuk gesprek en alle succes voor de toekomst.

Marjon

Ja, nou super. Jij ook bedankt en leuk dat ik zo kon bijdragen.

Mario

Dit was In Context. De montage werd gedaan door Carla den Hartog. De muziek is van Robert Loeber. We danken je hartelijk voor het luisteren. Wil je op de hoogte blijven? Abonneer je dan op onze podcast en deel het vooral ook met andere geïnteresseerden.